

ПАРАЎНАННЕ ПРАДУКТЫЎНАЙ ЧАСТОТНАСЦІ СЕМАНТЫЧНЫХ КАТЭГОРЫЙ У РУСКАЙ І БАЛГАРСКАЙ МОВАХ¹

*Н.П. РАДЧЫКАВА, загадчыца лабараторыі эксперыментальнай псіхалогіі
Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя М.Танка*

Прыводзяцца дадзеныя па прадуктыўнай частотнасці 1546 тэрмінаў, якія адносяцца да 17 семантычных катэгорый. Атрыманыя дадзеныя маюць высокую ўнутраную і гендэрную ўзгодненасць. Праведзена супастаўленне дадзеных беларускай выбаркі з расійскімі і балгарскімі аналагамі, якое паказала, што ступень адпаведнасці нормам рускай мовы з'яўляецца вельмі высокай (яе можна параўнаць з унутранай узгодненасцю), што дае прынцыповую магчымасць выкарыстоўваць расійскія дадзеныя ў беларускіх псіхалінгвістычных даследаваннях з удзелам рускамоўнага насельніцтва. Ступень адпаведнасці балгарскім дадзеным аказалася значна меншай.

Ключавыя словы: семантычная памяць, катэгарызацыя, прадуктыўная частотнасць, семантычная катэгорыя.

Адзін з напрамкаў сучаснай псіхалінгвістыкі – тэарэтычнае мадэляванне семантычнай памяці, якое ўключае апісанне ўнутранай структуры паняццяў (катэгорый), спосабаў захоўвання іх у памяці і працэсаў доступу да іх. З цягам часу даследчыкі перайшлі ад разгорнутых мадэляў семантычнай памяці да аналізу гіпатэтычных пераменных унутранай арганізацыі семантычных катэгорый [2]. Такіх пераменных некалькі: прадуктыўная частотнасць, тыповасць, катэгарыяльная дамінантнасць і інш. Лічыцца, што гэтыя пераменныя адлюстроўваюць неаднароднасць унутранай пабудовы семантычных катэгорый і цесна звязаны між сабой [1; 2; 7].

Прадуктыўная частотнасць звычайна вызначаецца шляхам падліку прыкладаў нейкай абранай катэгорыі, якія паддоследныя здолелі прывесці за абмежаваны прамежак часу. Вызначана, што культурныя (у тым ліку і моўныя) адрозненні могуць істотна ўплываць на прадуктыўную частотнасць (параўнайце, напрыклад, [4], [5] і [6]), таму выкарыстанне ў далейшых псіхалінгвістычных даследаваннях дадзеных, атрыманых у іншых мовах ці краінах, немагчыма без дадатковай праверкі. Нормы прадуктыўнай частотнасці вызначаліся ў шматлікіх краінах, у тым ліку і Расіі (1992-1996 годы), аднак падобныя даследаванні ў Беларусі яшчэ не праводзіліся. Таму

адной з мэт нашай працы было вызначэнне норм прадуктыўнай частотнасці рускамоўнага насельніцтва Беларусі. Другая мэта – параўнанне беларускіх дадзеных з дадзенымі іншых славянскіх моў (рускай і балгарскай) для вызначэння ступені культурнага ўплыву. Гэта асабліва важна таму, што арганізацыя семантычнай памяці можа ўплываць на ўсе бакі кагнітыўнай дзейнасці асобы (мысленне, разуменне, рашэнне задач і інш.). Балгарская мова была абрана як прыналежная да славянскай групы моў; для яе былі атрыманы нормы прадуктыўнай частотнасці па 56 семантычных катэгорыях [3]. Трэцяй мэтай нашай працы з'яўлялася праверка гендэрнай узгодненасці беларускіх дадзеных. Псіхалінгвістычныя даследаванні часта праводзяцца на псіхалагічных факультэтах, дзе большасць паддоследных складаюць дзяўчаты. У сувязі з гэтым можа ўзнікнуць пытанне аб знешняй валіднасці атрыманых вынікаў (напрыклад, з даследавання [1] не зразумела, якую частку паддоследных складалі юнакі). Таму важна ведаць, ці ўплываюць гендэрныя адрозненні на пераменныя ўнутранай арганізацыі семантычных катэгорый.

Методыка

Матэрыялы і паддоследныя. Для ацэнкі прадуктыўнай частотнасці было абрана 17 семантычных катэгорый, якія адлюстроўваюць агульнавядомыя паняцці. У эксперыменце

¹ Аўтар выказвае ўдзячнасць даследчыкам І.Я. Высокаву і Д.У. Люсіну за прадстаўленне расійскіх дадзеных па прадуктыўнай частотнасці, прафесару Энча Герганаву (Новы балгарскі ўніверсітэт) – балгарскіх, студэнтцы факультэта псіхалогіі БДПУ Д.М. Тодаравай-Дземідзенка за кансультацыі пры перакладзе балгарскіх тэрмінаў і суаднесенні іх з рускімі.

ўдзельнічалі 103 чалавекі – 61 дзяўчына і 42 хлопцы. Паддоследныя з’яўляліся студэнтамі дзённага і вячэрняга аддзяленняў БДПУ, БНТУ і БДУІР. Усе яны былі рускамоўныя, таму даследаванне праводзілася на рускай мове. Узрост удзельнікаў вагаўся ад 17 да 39 год. Дадзеныя былі сабраны вясной-восенню 2000 года.

Працэдура. Эксперымент праводзіўся з невялікімі групамі паддоследных – ад 10 да 25 чалавек. Удзельнікі эксперыменту атрымлівалі буклет, на кожнай старонцы якога пасярэдзіне была надрукавана назва аднаго з паняццяў. Парадак размяшчэння семантычных катэгорый – адвольны для кожнага паддоследнага. На першай старонцы буклета ўтрымлівалася інструкцыя, аналагічная той, якая была распрацавана для маскоўскага эксперыменту [1, с. 70]. Гэта было зроблена для стварэння па магчымасці аднолькавых умоў тэсціравання: «Мэта гэтага эксперыменту – высветліць, якія прыклады ці прадметы звычайна адносяцца людзьмі да тых ці іншых катэгорый альбо класаў. Працэдура эксперыменту будзе наступнай. Па маім сігнале Вы павінны будзеце перагарнуць тытульную старонку і прачытаць зверху старонкі назву семантычнага класа. Потым на працягу 60 секунд, якія Вам будуць дадзены, Вы павінны будзеце напісаць столькі прыкладаў названай катэгорыі, колькі здолееце, і ў тым парядку, у якім яны прыходзяць Вам у галаву. Напрыклад, калі б Вам была дадзена катэгорыя “марская ежа”, Вы маглі б адказаць такімі прыкладамі, як “марская капуста”, “крэветкі”, “вустрыцы”, “селядзец” і г.д. Словы неабходна пісаць толькі на адной старонцы, не перагортваючы яе. Як толькі Вы пачуеце слова “стоп”, Вы тут жа павінны будзеце спыніцца і адразу ж перагарнуць старонку. На наступнай старонцы Вы знойдзеце назву наступнай катэгорыі і зноў на працягу 60 секунд Вам неабходна будзе напісаць назвы столькіх прадстаўнікоў гэтай катэгорыі, колькі Вы можаце ўгадаць. Усяго Вам будзе прапанавана 17 катэгорый, і Вы павінны будзеце выкарыстаць не больш за адну старонку на кожную катэгорыю. Перагортаць старонку да сігналу “стоп” забараняецца».

Потым эксперыментатары яшчэ раз паўтаралі інструкцыю вусна, і паддоследныя мелі магчымасць задаць пытанні, калі ім было нешта не зразумела. Удзельнікаў эксперыменту таксама прасілі пісаць разборліва і без скарачэнняў, а на апошняй старонцы буклета ўказаць свой узрост і пол.

Вынікі і абмеркаванне

Для кожнай семантычнай катэгорыі была падлічана колькасць паддоследных, якія ўказалі той ці іншы яе прыклад, а таксама агульная колькасць прыкладаў. Пры падліку дадзеных не ўлічваліся свабодныя асацыяцыі (такія, як “свобода” для катэгорыі “птица”) і паўторы. Беларускія і рускія тэрміны (напрыклад, “бульба” і “картофель”) падлічваліся як адзін прыклад катэгорыі “гародніна” (“картофель”). Розныя лексемы аднаго і таго ж паняцця (“ель”, “ёлка” і г.д.) разглядаліся як адно слова. Акрамя таго, былі праведзены кансультацыі са спецыялістамі-біёлагамі і медыцынскімі работнікамі для праверкі прыкладаў адпаведных катэгорый. Некаторыя назвы хвароб не ўключаліся ў агульны ліст, калі ўрач-спецыяліст сведчыў, што такой хваробы не існуе, а напісанае слова – недарэчнасць. Памылкі ж катэгарыяльнага ўключэння (напрыклад, “морская капуста” для катэгорыі “рыба”, “наук” для катэгарыі “насекомае”) з ліста не выключаліся. Поўны пералік усіх прыкладаў семантычных катэгорый разам з колькасцю паддоследных, якія ўказалі гэты прыклад, прыведзены ў **дадатку** да артыкула (гл. с. 19-23).

Надзейнасць (унутраная ўзгодненасць) атрыманых дадзеных правяралася з дапамогай каэфіцыента карэляцыі Пірсана, які традыцыйна выкарыстоўваецца ў падобнага роду даследаваннях. Пры падзеле паддоследных на дзве групы прыкладна аднолькавая колькасць дзяўчат і юнакоў трапляла ў кожную з іх. Вынікі падліку ўнутранай узгодненасці прыведзены ў **табліцы 1**.

Потым падлічваўся каэфіцыент карэляцыі Пірсана паміж дадзенымі групы юнакоў і групы дзяўчат. Вынікі прыведзены ў другім слупку табліцы. У трэцім слупку ўказана агульная колькасць прыкладаў семантычных катэгорый, прыведзеных усімі паддоследнымі.

Як бачна з табліцы, надзейнасць атрыманых дадзеных была дастаткова высокай. Найменшы паказчык роўны 0,84, найбольшы – 0,98, што аналагічна расійскім дадзеным 1997 года [1, с.71-72]. Як і ў даследаваннях расійскіх навукоўцаў, больш нізкія каэфіцыенты карэляцыі былі атрыманы для семантычных катэгорый, якія не мелі высокадмінантных прыкладаў, і, такім чынам, атрымаўся меншы размах параметраў шкалы.

Табліца 1

Паказчыкі надзейнасці, гендэрнай узгодненасці і агульнай колькасці прыкладаў семантычных катэгорый, прыведзеных усімі паддоследнымі

Семантычная катэгорыя	Надзейнасць (унутраная ўзгодненасць)	Гендэрная ўзгодненасць	Агульная колькасць прыкладаў
Хвароба	0,88	0,83	142
Дрэва	0,97	0,96	60
Ежа	0,84	0,88	186
Мэбля	0,98	0,99	67
Музычны інструмент	0,93	0,94	54
Насякомае	0,97	0,94	56
Навука	0,93	0,94	79
Агародніна	0,98	0,96	44
Адзенне	0,92	0,83	91
Зброя	0,95	0,94	126
Посуд	0,96	0,98	85
Прафесія	0,91	0,81	163
Птушка	0,94	0,92	88
Рыба	0,91	0,87	90
Транспарт	0,96	0,97	91
Садавіна	0,98	0,98	45
Кветка	0,94	0,96	79

Звяртае на сябе ўвагу той факт, што каэфіцыенты гендэрнай узгодненасці практычна не адрозніваюцца ад каэфіцыентаў надзейнасці, а ў некаторых выпадках нават пераўзыходзяць іх. Заўважная розніца паміж каэфіцыентамі надзейнасці і гендэрнай узгодненасці для катэгорыі “прафесія” можа тлумачыцца абранай спецыяльнасцю паддоследных (большасць дзяўчат, якія ўдзельнічалі ў даследаванні, былі студэнткамі псіхалагічнага факультэта, а большасць юнакоў – студэнтамі тэхнічных спецыяльнасцей).

Невялікая розніца паміж каэфіцыентамі надзейнасці і гендэрнай узгодненасці сведчыць пра адсутнасць гендэрных асаблівасцей у прадуктыўнай частотнасці рускай мовы, якой карысталіся ўдзельнікі эксперыменту. Паколькі прадуктыўная частотнасць цесна звязана з многімі іншымі пераменнымі (напрыклад, яна добра карэлюе з тыповасцю, вызначае пас-

пяховасць запамінання спіска слоў і разумення выказванняў і г.д.), можна сцвярджаць, што гендэрныя асаблівасці не аказваюць значнага ўплыву на ўнутраную структуру катэгорыяльнай сістэмы. Такім чынам, удзел у даследаванні такога роду вялікай колькасці (да паловы выбаркі) паддоследных мужчынскага полу не з’яўляецца крытычнай умовай.

Цікава было параўнаць беларускія дадзеныя з расійскімі і балгарскімі. Вядома, што культурныя адрозненні могуць аказваць уплыў на прадуктыўную частотнасць, нават калі мова, на якой гавораць паддоследныя, практычна адна і тая ж [4; 5; 6]. Хаця ў беларускай выбарцы ўсе паддоследныя былі рускамоўнымі, чакалася некаторае несупадзенне з расійскімі і тым болей з балгарскімі дадзенымі. Узгодненасць беларускіх і расійскіх, а таксама беларускіх і балгарскіх дадзеных была падлічана зноў жа

з дапамогай каэфіцыента карэляцыі Пірсана. Расійскія звесткі былі ўзяты з даследавання 1996 года [1], балгарскія – з даследавання 1981 года [3]. І хоць часавыя рамкі праведзеных даследаванняў не супадалі, варта адзначыць, што самае першае даследаванне прадуктыўнай частотнасці, праведзенае У. Бэціг і У. Мантэгу яшчэ ў 1968-69 гадах, да сённяшняга дня з'яўляецца крыніцай нарміраваных дадзеных [4]. Можна дапусціць, што арганізацыя семантычнай памяці з'яўляецца даволі ўстойлівай з'явай і за параўнальна кароткі прамежак часу істотна не змяняецца. У расійскім даследаванні прымалі ўдзел 87 чалавек, у балгарскім – 50 чалавек; усе паддоследныя былі студэнтамі ўніверсітэтаў.

Для кожнай семантычнай катэгорыі ўлічваліся ўсе пералічаныя прыклады ў беларускай, балгарскай і расійскай выбарках. Каб забяспечыць роўнасць умоў з беларускімі дадзенымі,

расійскія і балгарскія дадзеныя былі перагрупаваны: розныя формы аднаго і таго ж слова падлічваліся разам, калі гэта не мяняла сэнсу слова. Напрыклад, словы “ель” і “ёлка” разглядаліся як адно паняцце і параўноўваліся са значэннем частотнасці для слова “ель” беларускай выбаркі. Балгарскія тэрміны перакладаліся на рускую мову і ўзгадняліся з беларускімі тэрмінамі.

Паказчыкі адпаведнасці беларускіх дадзеных расійскім і балгарскім прыведзены ў **табліцы 2**. Нечаканым фактам з'явілася значнае супадзенне норм прадуктыўнай частотнасці рускамоўнага насельніцтва Беларусі і Расіі.

Балгарскія дадзеныя, як і чакалася, менш падобныя на беларускія, чым расійскія. Найбольшыя адрозненні былі адзначаны ў катэгорыях “хвароба”, “ежа”, “адзенне”, “рыба” і “кветка”, найменшыя – па катэгорыі “навука”.

Табліца 2

Паказчыкі адпаведнасці беларускіх дадзеных расійскім і балгарскім

Семантычная катэгорыя	Адпаведнасць нормам рускай мовы	Адпаведнасць нормам балгарскай мовы
Хвароба	—	0,62
Дрэва	0,96	0,70
Ежа	—	0,52
Мэбля	0,95	0,78
Музычны інструмент	—	0,78
Насякомае	—	0,87
Навука	—	0,90
Агародніна	0,97	0,71
Адзенне	0,86	0,66
Зброя	0,95	0,82
Посуд	—	0,85
Прафесія	—	0,74
Птушка	0,94	0,72
Рыба	—	0,52
Транспарт	—	0,82
Садавіна	0,89	0,73
Кветка	—	0,67

Высокія паказчыкі карэляцыі паміж беларускімі і расійскімі дадзенымі сведчаць пра тое, што значнай розніцы ў структуры семантычнай памяці названых выбарак няма. Гэта можна вытлумачыць як выкарыстаннем у Беларусі і Расіі адной мовы, так і невялікім прамежкам часу, які мінуў ад раздзялення іх на дзве самастойныя краіны. Атрыманыя вынікі даюць падставу для выкарыстання расійскіх дадзеных у беларускіх рускамоўных псіхалінгвістычных даследаваннях.

Заклучэнне

У гэтай працы ставілася задача атрымання норм прадуктыўнай частотнасці некаторых семантычных катэгорый рускамоўнага насельніцтва Беларусі і параўнання іх з расійскімі і балгарскімі аналагамі. Згодна з мэтай даследавання былі падлічаны дадзеныя прадуктыўнай частотнасці 1546 тэрмінаў, якія адносяцца да 17 семантычных катэгорый. Устаноўлена, што атрыманыя дадзеныя маюць высокую ўнутраную ўзгодненасць. Акрамя таго, была падлічана гендэрная ўзгодненасць, якая таксама аказалася высокай. Гэта дазваляе зрабіць вывад пра невялікі ўплыў гендэрнага фактару на ўнутраную структуру катэгарыяльнай сістэмы. Параўнанне беларускіх дадзеных з расійскімі паказала, што ступень адпаведнасці з'яўляецца вельмі высокай, што дае прынцыповую магчымасць выкарыстоўваць апошнія ў беларускіх рускамоўных псіхалінгвістычных даследаваннях. Адпаведнасць балгарскім дадзеным аказалася

не такой значнай, што сведчыць пра больш вялікую розніцу ў структуры семантычных катэгорый беларускай і балгарскай моў.

ЛІТАРАТУРА

1. *Высоков И.Е., Люсин Д.В.* Внутренняя структура естественных категорий: продуктивная частотность // Психологический журнал, 1997. № 4. С. 69-77.
2. *Высоков И.Е., Люсин Д.В.* Внутренняя структура естественных категорий: типичность // Психологический журнал, 1998. № 6. С. 103-111.
3. *Корнажева Б.П.* Психологически нормы за 53 категории-понятия (дипломна работа). Софийски университет "Климент Охридски", философски факултет, катедра по психология, 1981.
4. *Battig W.F., Montague W.E.* Category norms for verbal items in 56 categories: A replication and extension of Connecticut Category Norms // Journal of Experimental Psychology. 1969. V. 80.
5. *Casey P.J., Heath R.A.* Category Norms for Australians // Australian journal of Psychology. 1988. V. 40. P.323-339.
6. *Hampton J.A., Gardiner M.M.* Measures of internal category structure: A correlational analyses of normative data // British journal of Psychology. 1983. V. 74. P. 491-516.
7. *Rosch E.H.* Principles of categorization / Cognition and categorization. E.H. Rosch and B.B. Lloyd (eds.). Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates, 1978. P. 27-48.

ПРИЛОЖЕНИЕ

Нормативные данные продуктивной частотности семантических категорий русскоязычного населения Беларуси

БОЛЕЗНЬ

грипп **76**; СПИД **46**; ангина **42**; рак **29**; ветрянка **27**; ОРВИ **26**; болезнь Боткина **25**; ОРЗ **24**; краснуха, язва **23**; простуда **22**; бронхит, гастрит **21**; сифилис **19**; оспа **18**; туберкулез **14**; желтуха, инфаркт, корь **13**; свинка **12**; скарлатина, отит **9**; астма, гонорея, пневмония **8**; воспаление легких, геморрой, менингит **7**; аппендицит, гайморит, диатез, инсульт, холецистит, чесотка **6**; артрит, вирусный гепатит, гипертоническая болезнь, дизентерия, кариес, мигрень, насморк, остеохондроз, радикулит, рахит, ревматизм, тонзиллит, цистит **5**; анемия, гангрена, стенокардия **4**; болезнь Дауна, венерические заболевания, ДЦП, ишемическая болезнь сердца (ишемия), кашель, коклюш, невроз, паротит, патология, перелом, пиелонефрит, псориаз, сахарный диабет, шизофрения **3**; аритмия, зубы, ларингит, нейродермит, ожирение, острая кишечная инфекция, пародонтоз, рожа, сердечная, тиф, цирроз, экзема, энурез, эпилепсия **2**; алкоголизм, аллергия, амнезия, апатия, арахноидит, артроз, Базедова, варикоз, вегетососудистая дистония, вирусная, врожденный порок

Белорусский психологический журнал, 2004, № 2

сердца, гастроэнтерит, гастрододенит, гемофилия, глаукома, дистония, дисфункция, дифтерит, дифтерия, душевная, золотуха, ЗПР, импотенция, интоксикация, инфекционная, инцефалопатия, кольпит, камни в почках, катаракта, конъюнктивит, ларенготрахеит, лейкемия, лихорадка, ЛОР-заболевание, малярия, морская, мочекаменная, опухоль, отолорингит, Паркинсона, педерастия, педикулез, перетонит, плеврит, повышенное давление, падагра, полип, проказа, простатит, психоз, рассеянный склероз, сальмонеллез, саркома кости, сотрясение мозга, столбняк, табакокурение, тахикардия, трахеит, триппер, трихомонелез, тромбофлебит, фарингит, хроническая, чума **1**.

ДЕРЕВО

дуб **99**; ель **89**; береза **86**; сосна **78**; клен **62**; липа **61**; осина **60**; яблоня **53**; ясень **46**; груша, тополь **45**; ива **40**; вишня **31**; каштан **28**; пальма **27**; слива **26**; кедр **25**; баобаб **24**; ольха, рябина **23**; граб **19**; пихта **17**; эвкалипт **14**; кипарис **13**; бамбук **11**; лиственница, орешник **10**; черешня **9**; бук **8**; акация **7**; секвойя **6**; вяз **5**; сирень, хвойное **4**; алыча, апельсин, боярышник, лимон **3**; калина, лоза, тис, туя, черемуха **2**; айва, береза карликовая, верба, дрок, жасмин, карагач, кофейное, красное, лавровое, мандарин, можжевельник, облепиха, пижма, плодое, сакура, тут **1**.

ЕДА

суп **47**; мясо **42**; салат **38**; рыба **35**; каша **34**; макароны, хлеб **33**; картофель **31**; курица **29**; котлета **28**; блины **21**; пельмени, фрукты **19**; торт **17**; овощи **16**; борщ, колбаса **15**; мороженое, отбивные **14**; булочка, бутерброд, пицца, пюре **13**; компот, творог, щи **11**; батон, рис **10**; масло, молоко, помидор, рагу, яблоко **9**; драники, плов, сок, сосиска, сыр **8**; вермишель, напитки, оладьи, пирог, шашлык **7**; голубцы, гречка, десерт, картофель жареный, майонез, огурец, сметана, яйца **6**; банан, гамбургер, груша, кисель, омлет, пирожное, ужин, чай, шоколад **5**; бульон, гарнир, грибы, завтрак, запеканка, капуста, кефир, конфеты, кофе, креветки, обед, печенье, пюре картофельное, чипсы, яичница **4**; ананас, апельсин, варенье, говядина, гуляш, йогурт, кекс, салат «оливье», сахар, свекла, соль, хот-дог **3**; арбуз, бифштекс, вареники, жаркое, заливное (филе), икра, картофель вареный, крупа, лук, морковь, овсянка, орехи, полендвица, пирожок, поджарка, свинина, селедка, сладости, соус, сырники, ягоды **2**; бефстроганов, бигмак, бисквит, бланманже, бобы, вафли, винегрет, вишня, вкусная, вода, диетическая, дыня, желе, животная, жирная, затирка, зефир, индюшка, картофель в мундирах, картофель запеченый, картофель тушеный, картофель фри, кетчуп, киви, клецки, клубника, консерванты, копчености, котлеты «домашние», крабовые палочки, крабы, курица на вертеле, ланч, лапша, лимон, малокалорийная, мармелад, мед, многокалорийная, молочные продукты, морская, мука, начинка, перец, перловка, полдник, простокваша, противная, птица, пудинг, пюре овощное, растительные жиры, редька, ростбиф, рулет, рыбное филе, ряженка, салат из капусты, сало, сдоба, «сластена» с орехами, сливки, сникерс, соленья, сырок, телятина, тефтели, трубочка с кремом, трюфели, устрицы, фаршированная блинами утка, уха, филе, халва, холодец, чизбургер, шницель, яйца вареные **1**.

МЕБЕЛЬ

стол **91**; стул **89**; шкаф **88**; кровать **86**; кресло **81**; диван **80**; табуретка **56**; тумбочка **46**; секция **33**; тахта **31**; полка **20**; комод **18**; трюмо **17**; сервант **16**; пуфик **14**; парта **13**; софа, стенка **10**; зеркало, кухня **9**; мягкий угол **8**; секретер **7**; вешалка, столик журнальный **6**; гарнитур, телевизор, трельяж **5**; буфет, кушетка, раскладушка, скамья, торшер **4**; антресоль, люстра, стеллаж, столик **3**; горка, кресло-кровать, лавка, полка книжная, прихожая, стол письменный, шкаф книжный, этажерка **2**; банкетка, бар, бюро, канапе, карниз, кресло-качалка, мебель мягкая, офисная мебель, подставка под телевизор, спальня, стойка (на кухне), стол книжный, стол компьютерный, стол кухонный, стул вращающийся, топчан, телефон, угол, фурнитура, шифоньер, шкаф платяной, шкаф раздвижной, шторы **1**.

МУЗЫКАЛЬНЫЙ ИНСТРУМЕНТ

гитара **86**; скрипка **79**; пианино **67**; барабан **53**; труба **50**; виолончель **47**; контрабас, флейта **46**; рояль, цимбалы **43**; балалайка **40**; баян **39**; фортепиано **36**; арфа **33**; аккордеон, дудка **30**; саксофон **25**; тромбон **20**; гусли **18**; бубен **17**; гобой **16**; орган **15**; гармонь **14**; домбра **12**; губная гармошка **10**; кларнет, свирель, синтезатор **9**; ложки, ударные **6**; лютня **5**; треугольник **4**; альт, кастаньеты, клавесин, колокольчик, литавры, ударная установка, фагот **3**; гавот, тарелки, туба, **2**; бас-гитара, волынка, горн, жалейка, звонок, лира, мандолина, рог, смычок, электрогитара **1**.

НАСЕКОМОЕ

муха **84**; комар **77**; жук **61**; муравей **60**; бабочка, таракан **52**; пчела **46**; оса **45**; паук **39**; стрекоза **38**; шмель **35**; божья коровка **25**; гусеница **24**; кузнечик **20**; овод **19**; клоп **17**; блоха **16**; вошь **14**; саранча, тля **12**; жук колорадский, жук майский, клещ **11**; мошка, сверчок **6**; червяк **5**; дождевой червяк, моль, мотылек, скорпион **4**; москит, сороконожка, тарантул **3**; жужелица, жук-рогач, муха це-це, пожарник, слепень **2**; богомол, водомер, гнус, долгоносик, жук-носорог, комар малярийный, крестовик, куколка, личинка, медведка, навозник, палочник, светлячок, трутень, улитка, цикада, «черная вдова», шершень **1**.

НАУКА

психология **73**; физика **70**; химия **64**; математика **56**; биология **54**; философия **49**; история **33**; астрономия, мат. анализ **25**; ботаника **23**; география **19**; педагогика **16**; анатомия, генетика **13**; зоология **12**; медицина **11**; логика, социология, филология **10**; информатика **9**; геометрия, политология **7**; геология **6**; археология, лингвистика, физиология, экономика **5**; алгебра, антропология, кибернетика, культурология, палеонтология, этика **4**; литература, механика, экология, электроника **3**; муз. образование, природоведение, черчение, этнография, юриспруденция **2**; агрономия, акмеология, акушерство, алхимия, астрология, бел. яз., военное дело, геноинженерия, геральдика, геронтология, гистология, гносеология, дефектология, евгеника, естествознание, ин. яз., кинетика, криптография, маркетинг, невропатология, оптика, политэкономия, психофизиология, религиоведение, религия, риторика, селекция, соц. психология, тактика, терапия, френология, хирургия, цитология, эксперименты, электрофизика, эстетика, ядерная физика **1**.

ОВОЩ

морковь **89**; огурец **85**; капуста **80**; картофель, помидор **78**; свёкла **76**; лук **49**; редис **44**; тыква **34**; баклажан, кабачок **29**; чеснок **21**; репа **20**; кукуруза, перец, редька, **17**; брюква **11**; патиссон **10**; топинамбур **9**; горох **8**; фасоль **7**; петрушка, салат, сельдерей, **6**; укроп, хрен **5**; яблоко **4**; авокадо, арбуз, бобы **3**; дыня, турнепс **2**; ананас, батат, груша, зелень, кинза, кольраби, паприка, салат-латук, спаржа, сурепка, шпинат **1**.

ОДЕЖДА

свитер **66**; майка **64**; брюки, куртка, юбка **61**; пальто **56**; рубашка **54**; пиджак **51**; шуба **50**; носки **45**; платье **39**; кофта **37**; штаны **35**; колготки **31**; шапка, шорты **29**; блузка **27**; трусы **26**; джинсы **22**; плащ **20**; костюм, шарф **19**; галстук, туфли **16**; сапоги **14**; жилет **13**; бюстгальтер, кепка **12**; байка, шляпа **11**; жакет **10**; джемпер, сарафан **9**; гольф, перчатки **8**; ботинки, гольфы **7**; безрукавка, белье, дубленка, платок, ремень, халат, чулки **6**; варежки, кроссовки, пояс, пуловер, топ **5**; футболка **4**; комбинезон, косынка, купальник, пижама, плавки, сорочка, трико, шинель **3**; блейзер, босоножки, валенки, галифе, обувь, панамы, сандалии, скотч, тапочки **2**; бермуды, бриджи, гетры, головной убор, запонки, кеды, лохмотья, манишка, мокасины, муфта, полукеды, распашонка, смокинг, телогрейка, тельняшка, тенниска, тряпки, френч, часы, шаль, шаровары, шерсть, шкура, штаны спортивные **1**.

ОРУЖИЕ

пистолет **94**; автомат **83**; нож **76**; пулемет **53**; пушка **40**; ружье **33**; граната **32**; сабля **31**; меч **25**; винтовка **23**; бомба, лук **22**; танк **18**; ; кинжал **16**; ракета **15**; гранатомет, копье, кортик **14**; револьвер **13**; арбалет, стрела **11**; шпага **10**; мина, наган, огнемёт, топор **9**; клинок **7**; рапира **6**; автомат Калашникова, миномет, самолет, снаряд, ядерное **5**; винчестер, газ. балончик, зенитка, карабин, патроны, пика, пистолет ТТ, пули **4**; алебарда, «блейзер», БТР, газ, газовый пистолет, гарпун, гаубица, дубинка, «катуша», обрез, стилет, торпеда, химические в-ва (ОВ), холодное **3**; базука, булава, вилы, гильзы, камень, кастет, катапульта, корабль, лазер, маузер, мушкет, наука, огнестрельное, ПМ, рогатка, томагавк, шашка, **2**; бактериологическое, бердыш, БМП, боевик, бронетехника, вилка, водка, газовое, дробовик, дротик, заточка, истребитель, кирпич, кольт, коса, космическое, М-16, магазин, мачете, молот, наркотик, нунчаки, орудие, отвертка, палаш, палица, палка, парашют, пистолет-пулемет, пистолет Стечкина, плазменное, пневматическая винтовка, психотронное, ПТУРС, ракетница, ружье охотничье, ружье помповое, самопал, секира, сигарета, скальпель, слово, стингер, «Томагавк», тесак, «Тополь-М», удавка, УЗИ, фауст-патрон, штык, щит, электрошокер, ядро, ятаган **1**.

ПОСУДА

тарелка **96**; кастрюля **84**; ложка **77**; вилка **74**; чашка **68**; сковородка **62**; нож **54**; стакан **48**; чайник **43**; миска **40**; кружка **33**; блюдце **29**; черпак **26**; рюмка **22**; утятница **19**; бокал **16**; фужер **14**; салатница **13**; супница **12**; графин **10**; бутылка, кувшин **9**; дуршлаг, кофейник **8**; сахарница, таз **7**; сервиз **6**; блюдо, пиала, противень, сито, скороварка, чайник заварной **5**; ведро, поднос, половник, самовар, селедница, **4**; банка, доска разд., ковшик, скалка **3**; ваза, крышка, ложка чайная, маслѐнка, сервиз чайный, сливочник, столовая, терка, тортница, штопор **2**; бочка, венчик, воронка, горчицница, горшок, жбан, кипятильник, кофеварка, кофейная, кухонная, молочник, нож кухонный, пепельница, перечница, плита, прибор, розетка, салфетки, сервиз кофейный, сервиз столовый, сольница, соусница, стол. набор, стопка, тарелка суповая, форма, фритюрница, хлебница, чайная, чугунок, шампур **1**.

ПРОФЕССИЯ

врач, учитель **61**; психолог **56**; инженер **50**; продавец **33**; водитель (шофѐр) **32**; бухгалтер **27**; юрист **24**; слесарь **23**; строитель **22**; программист **21**; экономист **20**; повар **19**; воспитатель **16**; мед. сестра, милиционер, педагог **15**; преподаватель, репортер **14**; адвокат, директор, летчик, менеджер **12**; доктор, уборщица **11**; журналист, музыкант, шахтер **10**; актер, сантехник, столяр **9**; секретарь **8**; дворник, дизайнер, кассир, машинист, стюардесса **7**; токарь, швея, электрик, **6**; механик, модельер, парикмахер, рабочий, режиссер, сварщик, сторож, тракторист **5**; доярка, моряк, оператор, переводчик, проводница, социолог, стоматолог, художник **4**; банкир, биолог, визажист, военный, контролер, космонавт, лаборант, медик, методист, предприниматель (бизнесмен), президент, прокурор, спортсмен, судья, таксист, технолог **3**; ветеринар, геолог, депутат, дефектолог, диктор, комбайнер, конструктор, логопед, монтажник, охранник, педиатр, плотник, политик, портниха, следователь, телохранитель, терапевт, химик, хирург **2**; автослесарь, аквалангист, археолог, астронавт, аудитор, балерина, ботаник, вахтер, ведущий, гинеколог, грузчик, докер, домохозяйка, дрессировщик, железнодорожник, заведующий, золотарь, инкассатор, инструктор, искусствовед, каменщик, киллер, кинолог, комментатор, комплектовщик, консультант, корреспондент, крестьянин, лепщик, лифтер, ЛОР, маклер, маляр, массажист, математик, механизатор, моляр, монтер, мотальщик, моторист, наладчик, нотариус, няня, обувщик, окулист, писатель, пожарный, проститутка, психотерапевт, скульптор, социальный педагог, спасатель, сталевар, станочник, телятница, техник-технолог, техник, ткач, товаровед, тренер, уборщица-санитарка, узист, ученый, филолог, фармацевт, черно-рабочий, чиновник, эколог, экскаваторщик, эндокринолог **1**.

ПТИЦА

воробей **88**; ворона **68**; синица **62**; голубь **57**; курица **50**; снегирь **47**; орел **44**; попугай, утка **38**; аист, сорока **36**; дятел **33**; гусь **30**; ястреб **28**; сокол **25**; сова, страус **22**; грач, ласточка, соловей **21**; лебедь **20**; журавль **17**; кукушка, чайка **16**; жаворонок, колибри, цапля **15**; иволга, индюк, канарейка, куропатка, тетерев **14**; глухарь, пингвин, фламинго **13**; павлин **12**; петух, филин **11**; гриф, коршун **10**; галка, клест, стриж **9**; дрозд, скворец **8**; трясогузка **6**; альбатрос, беркут, зяблик, кулик, стервятник **5**; ворон, гагара, какаду, пеликан, фазан, цыпленок **4**; киви, перепел, поползень, сойка **3**; буреветник, домашняя, дрофа, зимородок, кондор, королек, рябчик, свиристель, селезень, чиж **2**; вальдшнеп, водная, гарпия, дикие, жар-птица, индейка, индоутка, лесная, орлан, орлан-белохвост, перелетные, птица-секретарь, тукан, утка дикая, феникс, чибис, щегол **1**.

РЫБА

акула **67**; сельдь, щука **60**; карась **53**; карп, окунь **52**; сом **40**; лещ **38**; горбуша **32**; плотва, скумбрия **26**; камбала **25**; кит **24**; килька, осётр, треска **22**; ёрш, лосось, налим **20**; минтай **19**; дельфин **17**; сёмга **14**; угорь, хек **13**; скат **12**; краснопёр(ка), форель **11**; фугу **10**; кета, пирания, салака **9**; зубатка, касатка, линь, пескарь, **8**; палтус **7**; аргентина, вобла, рыба-меч **6**; гуппи, меченосец, мойва, сазан, **5**; баракуда, кальмар, сардина, судак, шпроты **4**; краб, навага, толстолобик, язь **3**; белуга, бычок, вьон, головень, креветка, нерест, путассу, рыба-молот, рыба-пила, рыбка золотая, сиг **2**; анчоусы, барбус, гренадёр, густерка, иваси, кашалот, кефаль, кижуч, колюшка, лемонелла, морская капуста, морской еж, мурена, неоны, подлещик, рак, рыба-игла, рыба-шар, рыба красная, сардинелла, стерлядь, тетры, уклейка, устрица, хамса **1**.

ТРАНСПОРТ

автобус **93**; троллейбус **90**; самолет **79**; метро **70**; трамвай **67**; велосипед **54**; поезд **53**; автомобиль **47**; машина **40**; такси **38**; мотоцикл **34**; вертолет **26**; корабль **25**; электричка **22**; пароход **21**; самокат **17**; грузовик (груз. автомобиль) **15**; мопед **13**; теплоход, трактор **8**; катер, легковой автомобиль **7**; аэроплан, лодка, телега, яхта **6**; паровоз, ролики **4**; аэробус, гужевой (конь), дизель, карета, коньки, мотороллер, такси маршрутное **3**; вездеход, воздушный шар, «жигули», лайнер, лыжи, маршрутные транспортные средства, «мерседес», микроавтобус, минивэн, повозка, сани, санки, скутер, собачья упряжка, судно **2**; BMW, авиатранспорт, «ауди», бричка, вагон, вагонетка, водный, воздушный, грузоперевозчик, дилижанс, «запорожец», кибитка, комбайн, конка, космический корабль, крейсер, купе, лифт, МАЗ, «мазда», морской, «москвич», мул, наземный, олени, «опель», ослик, паром, подземный, ракета, самосвал, самоход, скейт, слон, состав, фургон, «хонда», «Шаттл», экипаж, эскалатор **1**.

ФРУКТ

яблоко **95**; груша **89**; банан **86**; апельсин **85**; киви **71**; мандарин **64**; ананас **49**; слива **47**; абрикосы **46**; персик **45**; лимон **37**; манго **34**; грейпфрут **32**; вишня **29**; виноград **26**; арбуз **25**; авокадо **18**; дыня **17**; кокос **15**; гранат **14**; хурма, черешня **13**; клубника **12**; папайя **6**; айва, крыжовник, маракуйя **5**; алыча, инжир **4**; малина, нектарин, смородина, фейхуа, черника **3**; голубика, земляника, смородина красная, смородина черная **2**; брусника, клюква, курага, маниола, облепиха, финик **1**.

ЦВЕТОК

роза **101**; ромашка **79**; тюльпан **73**; гвоздика **70**; василёк **54**; фиалка **39**; лилия **38**; нарцисс **36**; гладиолус **35**; орхидея **34**; астра **32**; пион **31**; ландыш, хризантема **26**; незабудка **18**; кактус, колокольчик, одуванчик **16**; анютины глазки, георгин **15**; подснежник **14**; сирень **12**; ирис, лютик, мак, мимоза **11**; гербера **10**; жасмин, калла **9**; лотос **6**; герань, гиацинт, клевер, маргаритка, настурция, шиповник **5**; фикус, флоксы **4**; акация, гортензия, зверобой, кувшинка, маттиола, подсолнух, шалфей **3**; алоэ, бегония, мать-и-мачеха, ноготки, цитрус **2**; бархатцы, глория, душистый горошек, «жених», жимолость, календула, камелия, камейя, кипарис, колючка, курослеп, лиана, лопух, люпин, магнолия, мальва, «невеста», «огонек», пастушья сумка, петуния, ползуны, примула, пролески, тысячелистник, фрезия, фуксия, цикламен, цинния, эдельвейс **1**.